

Szabó T. Anna
Határ

Felnéz, lenéz

Máltára repültem, ragyogott lent a Földközi-tenger, fehér vitorlák pötytyözték, fényes volt körben az ég, és én úgy szorongtam, mint még soha. Sehol nem volt még a kerítés, az előre sejtett kerített tér, amit abban az évben a könyvem címéül választottam – fájdalmas, sötét tónusú kötet lett, pedig először csak egy kertről akartam írni benne, aztán mégis a kerítések közé zárt szabadságról, a maradék belső terekről kellett beszélnem, pedig akkor még nyitva volt Európa, még nem épültek vissza a drótakadályok, még csak novellát írtam a pengés drótról és verset a totális agresszióról – de ott és akkor, a tenger felett, váratlanul mégis teljes hangereőre kapcsolt bennem a vészjelző. Hová lehetne elbújni ezen a földön, milyen szegletén húzhatom meg magam a világnak, ha ki akarok iratkozni a történelemből? Hova meneküljek? A csónakok útban voltak már akkor, a hullámok halottakat mostak partra, de a félelem, a gyanakvás és a gyűlölet még nem ért el az országomig.

A gyönyörű Málta. A briteknek vakációs paradicsom, nekem háborús zóna. A bekerítettségről szólt az ottlét, a fordítósze minárium a háború múzeumában zajlott, a terembe beszűrődött a kivetítő zaja a bombázók morájával. A tenger erőszakos hullámokkal

csapódott a szikláknak, a kikötő mélyén elsüllyesztett hajók és óriásbombák heverték, és egy nagy szakállú lampedusai zenész beszélt a partra sodródó csónakok népéről, miközben egy máltai nyelven író palesztin élelmiszer-biológus költő sebzett sorait hallgattuk a diszsidálása emlékeiről. Megismerkedtem egy helyi költővel is, elmondta, hogy egész életében a szigete rabja volt, mert az anyját kellett ápolnia haláláig, és csak akkor kapott végre levegőt, amikor nem térben, hanem időben talált rá a vágynál: könyveket kezdett írni a megalitikus templomokról.

Egy kilátópontról aztán megláttam, hogy tényleg szűk a sziget. Abban a pillanatban durrogatni kezdtek a közelben, állandóan petárdáznak itt, magyarázta kísérőnk, a madárvadászatról és a tűzijátékról nem lehet leszoktatni a frusztrált lakosságot. Lelőnek minden megpihenő vándormadarat, régi éhezések emlékéit idézi ez a mohóság. A főtéri fesztiválon filmet vetítettek Izraelről, a vászon két komikus mutatta be a hazaszeretet kényszerének és röhejességének traumatikus témakörét. A két vígjátékszínész egy sorompót tett a járdára, és katonaruhában vizsgáztatták a járókelőket, élet-halál esküre kényszerítve őket, hogy továbbmehessenek az utcán. Azonnal színt kellett vallaniuk. Totálisan abszurd, mégis húsba vágó jelenet volt, ahogy az emberek végül mégiscsak engedelmessé váltak az autoritásnak, a parancsoló egyenruhásnak – abban az országban ez nem is meglepő. Hazaszeretet? Eszembe jutott gyerekkori félelmem, hogy engem kényszerítenek identitásom megvallására idegen közegben, és választanom kell a túlélő árulás vagy

a hitvalló halál között – a kérdés az volt, hogy románul szólalok-e meg, vagy mégis merek magyarul beszélni.

Estefelé hajóra ültünk, de a tündöklően színes máltai alkonyatból, amiben végre kezdtem már én is laza turistának érezni magam, váratlanul átkerültem Aczél György dolgozószobájába: a mellettem ülő francia költő épp akkor mesélte el, hogy milyen szorongatóan ostoba helyzetbe került ötven évvel korábban, amikor meggyőződéses kommunistaként Magyarországra látogatva magyarázkodnia kellett Aczélnek egy budapesti báb-előadás miatt, amit rendszerellenesnek tituláltak a szervek. Ebédkor a helyi buszsofőr mellé kerültem, és az ételek élvezete helyett az ő haragos kifakadását kellett végighallgatnom a menekültekről, akiket hiába is zárnak drótkerítések mögé a táborokba, hisz nézzem meg, bármikor kimászhatnak onnét.

És végül az ottlétem intenzív záróakkordja: a fesztiválon a költői felolvasásainkat egy holdas temetőben tartottuk késő éjszaka, ahol a gyomfelverte régi angol sírokon üldögéltünk mindannyian. A felolvasások szüneteiben bolyongtam a letűnt urak és hölgyek finoman faragott sírkövei közt, vásároltam egy könyvet a ravatalozóban berendezett antikváriumban, és figyeltem egy másik magányos bolyongót: magas fekete fiatalember volt, tanárnak vagy költőnek néztem, a bőrszíne miatt messziről látszott, hogy nem idevaló, hogy nyilván ő az egyik ilyen táborból kimászáló, tanácstalan és társtalan figura, aki kísértetként kóvályog a nagy idegenségben, és senkivel nem tud akár egyetlen szót váltani. Én sem szólítottam meg.

Málta szép, Málta szomorú. Nagy a világ, és szűk a világ. Közös a magányosságunk, közös a vágyakozásunk az örömrre, mégsem értjük meg egymást. Ha a félelmeinkre hallgatunk, bezárjuk magunkat. Ha az agresszióinkra, bezárunk másokat is. Ha a hitünk kívülről jön, ha parancsra kapcsol be, akkor nem tart meg minket. Ha belülről, akkor viszont nekünk kell megtartanunk magunkat, ha már gerincet és észet kaptunk, amikor megszülettünk. Kezet is kaptunk persze, simogatásra vagy kardra, szűkölő szívet is kaptunk, tudom. Félelmünk, haragunk, kétségbeesésünk is közös.

Az egyenlőség cél, mégis vágyálom. Hányféle a kiszolgáltatottság! Eszembe jut a kopt zöldséges Kairóban, ahogy titokban megmutatja a csuklójára tetovált keresztet, hiszen én európai vagyok, keresztény, milyen jó nekem, hogy félelem nélkül mehetek templomba! Eszembe jut az amerikai fiatal anya naiv vakmerősége, ahogy falatnyi rövidnadrágban tolja a babakocsit a csadoros nők mellett, a katonákkal teli tankok sorfala között az egyiptomi múzeum előtt. Eszembe jut az indiai kamasz fiú pimasz és felsőbbbéséges agressziója, ahogy átnyúlt a szomszéd riksába, hogy elhaladtában, röhögve megfogja a mellemet. És eszembe jut nagycsaládos osztálytársnőm, a bátor és elkötelezett hívő, aki megnyitotta kilencgyerekes családjá házát a menekültek előtt, és minden nehézségen és akadályon át mégis életre szóló ismeretségeket kötött. Döntenünk kell, hogy merünk-e nem félni.

Verem a dobot. A torkomban dobog a repülőben, nézem a vizet, a mediterrán tenger visszaragyog, ha az ég

szeme nézi. Ragyognak lent a halott gyerekek, sodród-
nak a felborult csónakok, verem a dobot. Szögesdrótok
és konténerek között, pályaudvarok mocskában a sár-
ban, vonul a menet, mennek, de hova, megérkeznek-e
valaha magukhoz, a biztonságba, ami csak reménység?
Verem a dobot. Ha egyszer felperzselték már a földed,
bombakráter a szíved, nem menekülsz, ha nincsen ha-
zád, anyád, apád, pénzed, a lelked üresebb, mint a zse-
bed, csak a vad vágy van, hogy az űrt betöltse, de nem
tudod, hogy verhetsz gyökeret, vered a dobot. A tévé
mohó hordákat mutat, a csillogó éttermekben is beszé-
lik, és ragyognak a fényes áruházak, és bámulnak a só-
vargó szemek, gyerekek várják, hogy felnőjenek, jóra-e,
rosszra-e, vagy régi haragra, mirajtunk is múlik, hogy
régiben bánatra virrad-e reggel. Szent világszabadság, test-
vériség, béke, szívdobogás, tamtam. Verem a dobot. Bi-
zalmatlanság, harag, frusztráció, és segítség, és türelem,
és hála, és nem látni a végét a menetnek, és közben alku,
pénz és új határ, nem látni a szenvedést magasról, szál-
lok Málta felett repülön, köd van bennem, a szorongás
sötétje. Fentről átlátható-e az egész? Ki néz most rajtam
át, állat vagy isten?

Mindenkiben a maga dobja lüktet, dobog a világ,
egyetlen test fentről, de lentről lábdobogás, harci dob-
szó, csatakiáltás, katonazene, a közös ritmust megta-
lálni mégis, nem bombaketyegést: szívdobogást, a kö-
zös zenét, ami megment végül – addig csak dobog és
dobog a dob.

MAGVETŐ
KÖNYVKIADÓ ÉS KERESKEDELMI KFT.
www.magveto.hu
www.facebook.com/magveto
magveto.kiado@lira.hu
Felelős kiadó Dávid Anna

Készült a Szekszárdi Nyomda Kft.-ben, 2018-ban
Felelős vezető Vadász Katalin igazgató

Felelős szerkesztő Dávid Anna
Korrektor Schmal Alexandra
A borító Szilágyi Lenke fotójának
felhasználásával készült
A könyvet Pintér József tervezte
Műszaki vezető Takács Klári
Kiadványszám 8917
978 963 14 3682 2